

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : ศึกษากรณี ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีศึกษา ดังนี้

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยวิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุ (Social Theories of Aging) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุในประเทศไทย ข้อมูลการดำเนินงานของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจาก หนังสือ วารสาร บทความ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การศึกษาภาคสนาม (Field study) เป็นการศึกษและเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 45 ชมรมๆ ละ 5 คน รวมจำนวน 225 คน กำหนดผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประธาน กรรมการ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ที่ร่วมจัดกิจกรรม/โครงการกับเครือข่ายของ

สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เป็นประจำและมีความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้เป็นจำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 94.66

การสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เลือกกลุ่มประชากรที่มีการจัดกิจกรรมภายในชมรมเป็นประจำจำนวน 45 ชมรม (ข้อมูลจากสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย) ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังรายชื่อต่อไปนี้

ชมรมผู้สูงอายุเขียนนิเวศน์-ตรอกไก่แจ้	เขตพระนคร กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลตำรวจ	เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดภคินีนาถ	เขตบางพลัด กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวิริยพยาบาล	เขตบางพลัด กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์สาธารณสุข 31	เขตบางพลัด กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุเสนานิคม 2	เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 17	เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดพระศรีมหาธาตุ	เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุชินเขต	เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ	เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุสมาคมแพทย์สตรี	เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโชคดี	เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลลาดกระบัง	เขตบางนา กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุเพ็ญพิน	เขตบางนา กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุขร่วมเกล้า 2	เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 3	เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดวิจิตรธรรมสาริต	เขตพระโขนง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสิรินทร	เขตพระโขนง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 56	เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 54	เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ

ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 59	เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดสารอด	เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุสุวรรณาราม	เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 30	เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์ 33	เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดใหม่พิเรนทร์	เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดนิมมานรดี	เขตบางแค กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลหลวงพ่อทวีศักดิ์อุทิศ	เขตหนองแขม กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุสวัสดิการหนองแขม	เขตหนองแขม กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดมะพร้าวเตี้ย	เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านสวนคุณอเนก	เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุเยาวชนมีนบุรี	เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุเขตลาดยาว	เขตลาดยาว กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์แพทย์พัฒนา	เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์	เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุข้าราชการบำนาญกรมส่งเสริมสหกรณ์	เขตดุสิต กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดประจักษ์ราชมรรคา	เขตดุสิต กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุพระราม 9 พัฒนา	เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุดินแดง	เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดเวฬุวนาราม	เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านสี่ตรง	เขตสายไหม กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 29	เขตจอมทอง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุวัดราชโอรส	เขตจอมทอง กรุงเทพฯ
ชมรมผู้สูงอายุกำนันแมน 3	เขตบางบอน กรุงเทพฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 5 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณหรือก่อนเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อาชีพปัจจุบัน รายได้ปัจจุบัน และตำแหน่งหน้าที่ในชมรมผู้สูงอายุ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ หมายถึง ความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในสาขาต่างๆ ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน สาขาสวัสดิการ สาขาศิลปกรรม สาขาการจัดการองค์กร สาขาภาษา และวรรณกรรม สาขาศาสนาและประเพณี เป็นคำถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) เลือกตอบ มีหรือไม่มี จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ หมายถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้กับคนรุ่นต่อไป ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบอกเล่าเรื่องราวโดยตรง หรือผ่านพิธีกรรม การสอดแทรกในรูปความบันเทิง การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การสาธิต และการปฏิบัติจริง เป็นคำถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) เลือกตอบ มีหรือไม่มี จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง ลักษณะความรู้ของผู้สูงอายุที่นำมาใช้ดำเนินงานในชมรมผู้สูงอายุ เป็นคำถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) เลือกตอบ ใช่ หรือไม่ใช่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 6 ข้อ ด้านการจัดกิจกรรม จำนวน 9 ข้อ และด้านการสร้างความสัมพันธ์เครือข่าย จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ ด้านระบบการเรียนรู้การผลิตเพื่อเพิ่มคุณค่าภูมิปัญญา และด้านการส่งเสริมศักยภาพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวมาตรวัดของ Likert ที่วัดความต้องการมากน้อยเพียงใดต่อประเด็นคำถามหรือข้อความนั้นๆ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาเลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ ต้องการมากที่สุด ต้องการมาก ต้องการปานกลาง ต้องการน้อย

และต้องการน้อยที่สุด จำนวน 13 ข้อ โดยผู้ศึกษาได้ให้คะแนนการวัดในเชิงบวก (Positive Item) ดังนี้

ต้องการมากที่สุด	ให้คะแนน	5
ต้องการมาก	ให้คะแนน	4
ต้องการปานกลาง	ให้คะแนน	3
ต้องการน้อย	ให้คะแนน	2
ต้องการน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1

ส่วนที่ 6 ลักษณะคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา และข้อเสนอแนะอื่นๆ

การทดสอบเครื่องมือ

ในการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) นั้น ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบรายละเอียดของ ข้อคำถามของแบบสอบถามกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนำมาปรับปรุงแก้ไขสำนวน ภาษา และการเรียงลำดับข้อความ จึงนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างโดย ศึกษาจากชมรมผู้สูงอายุชุมชนชอยสวนเงิน เขตราชเทวี ชมรมผู้สูงอายุร่วมเกื้อ เขตทวีวัฒนา และ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับกลุ่มประชากร จำนวนทั้งสิ้น 30 ชุด เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของระดับความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ ด้านระบบการเรียนรู้การผลิตเพื่อเพิ่ม คุณค่าภูมิปัญญา และด้านการส่งเสริมศักยภาพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ ได้ค่า ความเชื่อมั่นที่ $\text{Alpha} = 0.8894$

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้ แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ส่งทางไปรษณีย์ถึง ประธาน กรรมการ และสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ เพื่อขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม จำนวน 45 ชมรมๆ ละ 5 ชุด รวมจำนวน 225 ชุด

และได้รับกลับคืนมาจำนวน 213 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.66 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 20 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา

การวิเคราะห์ผลการศึกษา ผู้ศึกษาจะได้นำข้อมูลที่ได้รับการตรวจความสมบูรณ์แล้ว นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS/PS⁺ โดยได้ใช้สถิติประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติเชิงวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยวิธีการทดสอบค่า (Chi-Square Tests) ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของข้อมูลทั่วไปกับลักษณะภูมิปัญญา ข้อมูลทั่วไปกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ข้อมูลทั่วไปกับการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ (มีหรือไม่มี และใช้หรือไม่ใช้) และวิธีการทดสอบค่า (t-test) และ (F-test) ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อคำถามแสดงความต้องการแบบ Rating Scale โดยแสดงระดับของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนคำตอบซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนขั้น}}$$

$$\frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

ค่าคะแนน	1.00 – 2.33	อยู่ในระดับน้อย
ค่าคะแนน	2.34 – 3.67	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนน	3.68 – 5.00	อยู่ในระดับมาก

การนำเสนอข้อมูลผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยการนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ประกอบตารางแสดงข้อมูลทางสถิติ และรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 5 บทดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา มุมเหตุจูงใจในการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา และประโยชน์ที่ได้รับ

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผลการศึกษา

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ